

Nermin Ahmić

Istorija bolesti

Stojeći pred zrcalom primjetio sam jednom sa čuđenjem da moj odraz u ogledalu ne odgovara mom sopstvu i nutrini, onome što ja jesam, i o tome sam napisao čitavo jedno poglavlje u svom srednjoškolskom maturskom radu o Hesseovom Stepskom vuku. Fizionomija lica i oči koje su me s tog lica posmatrale nisu mi na mene ličile, bile su mi strane. Tada naravno nisam bio upoznat sa „fazom ogledala“ u okviru Lacanove psihologije strukture ličnosti, kao stadiju u kome se u supstanciju identiteta inkorporira razlika između individue i slike u zrcalu, stadiju u kojem se individua otuđuje od sebe same i prepoznaje svoje jastvo u ogledalu kao drugo, stadiju razlike između početnog i potonjeg. Borhes u priči Tlen, Ukbar, Orbis Tertius iz Maštarija o ljudskom odrazu u ogledalu uvečer piše: „Otkrili smo (u sitne sate takvo je otkriće neizbežno) da u ogledalima ima nečeg monstruoznog“. Ogledala Tvrтка Kulenovića u Istoriji bolesti imaju sličan ali bitno drugačiji karakter, nisu to pasivna ogledala koja zastrašujuće motre i izazivaju jezu, naprotiv, to su krhotine stakla koje komadaju ljudska tijela i njegovi likovi „... su smješteni u dva sferična ogledala okrenuta jedno prema drugom koja sažiju sve što se među njima nalazi...“.

Osim ogledala koje povezuje Kulenovića i Borhesa oni su povezani i pričom i naracijom u kojoj se jedan prostor i jedno vrijeme pretapaju u drugi prostor i drugo vrijeme, u kojem se prepliću stvarnost i fantazija, u kojima fantazija postaje imaginacija ili čak stvarnost, samo što Borhes nekad podmeće stvarnost kao fantaziju, a Kulenović fantaziju dopunjava realnošću. Autoreferencijalno se

osvrćući na tu sličnost u priči i naraciji Kulenović to jako dobro saopćava kad kaže da: „u našoj priči nema mjesta ni za kakvu filozofiju, čak ni 'elementarnu', ni za kakva pitanja, čak ni 'prva', ona je samo jedna 'borhesovski' naslikana slika užasa na kojoj čitava zemaljska kugla izgleda kao đule koje je neki zli kosmički mađioničar zajedno sa mlazom plamena izbacio iz svog poganog ždrijela. Samo u načinu na koji se stvari u njoj događaju Borhes je kao uzor nezaobilazan...“. Kada Borhes u Tlenu, Ukbaru i Orbis Tertiusu priča o duodecimalnom brojčanom sistemu u kojem se dvanaest piše kao deset i o prebacivanju duodecimalnih u seksadecimalne tabele u kojima se šezdeset piše kao deset, to zvuči fantastično mada se radi o stvarnom drevnom načinu računanja u Mezopotamiji. Kod Kulenovića se Volandu, mesiru i Miši Bulgakovu dok igraju šaha pridružuje treći čovjek koji na kraju viče: „Nemoj Pofaliće, tuci Belušiće, tamo ima manje srpskog življa! Sve spržiti! Oštrije! Prekini osamdeset i sto dvadeset, uzmi nešto jače.“. Kulenović se obraća i uspostavlja odnos i sa svojim pokojnim prijateljem Danilom Kišom i u razgovoru s njim opet autoreferencijalno objašnjava pletenje svoje priče koje se pretapa kako iz jednog prostora i vremena u drugo, kao u slučaju Volanda i trećeg čovjeka, tako i iz jedne forme u drugu kad kaže: „Ako za trenutak zaboravimo na riječi dnevnik, memoari, roman, poema, drama, esej, na te norme koje su unaprijed zadate knjizi a koje knjiga sama uopšte ne podrazumijeva, došli bismo do jedne druge podjele, do one koju je, držeći se Borhesa, predložio Danilo Kiš, podjele na *fiction*, fikcija, izmišljanje koje je dosada bilo odrednica književnosti i za koju je potrebna vremenska distanca, i *faction*, bavljenje faktima, pravljenje književnosti od činjenica.“.

Upotrebom stranih riječi Kulenović dodatno oneobičava ionako neobičnu formu koja lebdi između realnosti i mašte i pretapa se iz proze u esej ili dramu. U romanu postoje bezbrojna mjesta gdje riječi prerastaju u zvukove, poetski jezik, ritam. Na pojedinim mjestima je to naglašeno i proznom rimom. I o tome Kulenović autoreferencijalno priča kad kaže: „A pogledajte kako su stvari jednostavne: Krajišnik je KRŠN, a Kašmirac KŠMR, zajedničko im je K, i R i Š, a srodni su M i N. To se u književnosti zove aliteracija. Pa zatim, Krajišnik je A i dva puta I, a Kašmirac je I i dva puta A. To se zove asonanca.“. Ritam se ogleda u rečenici: „Ratno djetinjstvo počinje od lektire: u kući postoje samo jedna zagrijana soba, kao sad, svi spavaju u toj jednoj sobi, kao sad, knjige su jedina radost, jedino što može životu da da neki smisao, kao sad.“.

U Istoriji bolesti forme se prelijevaju iz jedne u drugu, iz proze u esej ili dramu, kao što prema riječima Derride „forma (naročito tako specifična kao književna) jeste fascinantna tek onda 'kad ponestane snage da bude shvaćena u sopstvenoj unutrašnjosti', drugim rečima, kad se struktura ne odražava u njenim unutrašnjim relacijama i konfiguracijama, međusobnoj zavisnosti elemenata i celovitim konstrukcija, već kad se prevazilazi i omogućava prodiranje do onog što je stvaralačko.“. U ovom lavirintu u kojem se gube sva apsolutna i definitivna značenja, u kojem se u odnosu sa drugim autorima gubi snažni subjekt autora, potreban je čitalac koji će kao ogledalo učestvovati u ponovnom stvaranju smisla.

Juni/Lipanj 2013.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>